

A kilincsnyelv puhán kattant a zárban. P. a konyhában leült az anyja mellé, és vacsoráztott. A fiú nem kereste az apját, hiszen a nagyszoba sötét volt, ami annyit jelentett, a férfi még nincs otthon. Az anya halkán beszélt, s látszott, szája szederjes, fegyelmezi magát. A sötét nagyszobából egyszer csak halk, tapsolásra emlékeztető nesz szűrődött ki. A fiú az anyjára nézett, s azonnal tudta, apja a fotelban ül, s nyitott tenyérrel csapkodja a homlokát.

Kádár Pál

A HALÁL ÉS AZ ORVOS

Szokása szerint az orvos későn, éjfélutájban feküdt le, és még olvasott. Mindig így – egy félórás-órás olvasással – ringatta álomba magát.

Ezen az estén valahogy korábban lepté meg az álom, és nyitott könyvvel a kezében elaludt. Nem tudta, mióta alhat, amikor úgy érezte, valaki ott van az ágya mellett, és figyel. Nem riadt föl, ahogy a rosszat álmodó vagy félős emberek szoktak, csupán lassan, kissé talán csodálkozva figyelt föl az illetőre, és érdeklődően nézegette. Légiesen könnyűnek tetsző – inkább fiatalos, finom vonású –, karcsú lényt vélt látni az ágya előtt. Lágyn volt és szinte áttetsző, s némán leste, várta, hogyan fogadja megjelenését az orvos.

Végül is kicsoda ön, aki ezen a kései órán és ilyen váratlanul meglátogat?, kérdezte kisvártatva az orvos.

Én a halál vagyok, mondta a látogató. De ne aggódjon, nem magáért jöttem. A szomszédban lakó idős hölgyet néztem meg, azt, aki magát is hívni szokta, ha rosszul van. Engem is hívott, már nagyon vár, de nem tehettem eleget a kérésének, még nem jött el a pillanat, hogy megérintsem. Magához éppen csak beugrottam, hogy átadjam a hölgy üzenetét, ő már nem fél tőlem – kérte, hogy ezt mondjam meg magának.

Most már csak kíváncsiságból is megkérdezte az orvos: Ha majd azért jön, hogy megérintse a hölgyet, akkor is beugrik-e hozzá egy szóra?

Nem, akkor sem magának a hölgynek, sem másnak nem szólhatok előre, felelte a halál.

Az orvos fölélénkült, kíváncsian kérdezte: Na és mondja, szokott efféle látogatásokat tenni máskor és másoknál is? Tehát olyankor, ha – mint mondja – nem esedékes még a... megérintésük?

Nagyon ritkán, és csak ahhoz megyek, aki nem retteg tőlem, aki belenyugvással vár rám, nem pedig idegenkedéssel. Egyébként is oktalan az élők idegenkedése, hisz valahol a tudata mélyén vagy öntudatlanul is tudja mindenki, aki él, hogy elérkezik az én időm is.

Valaki meghatározza-e vagy előjegyzi-e számára azt a bizonyos pillanatot, amiről beszél?, kérdezte az orvos – és érdeklődése nőttön-nőtt.

Nem, senki. Ahogyan maguk mondanák: független vagyok. Az a felsőbb lény, aki-ben az emberek hisznek, nos, ő az élőknek ad utasítást. Esetleg még annak a halálón

túli valaminek, amit én már nem ismerek – de nekem, a halálnak nem. Én magam szabom meg érkezésem pillanatát, és pedig nem valami olyasféle eszközzel, amit maguk komputernek hívnak, hanem a bennem működő finom és pontos megérzésnek a segítségével, amit maguk a végzet érkezése pillanatának szoktak nevezni.

Nem tudom, tudja-e vagy tudhatja-e, hogy magát, a halált az emberek megpróbálják megszemélyesíteni vagy – talán helyesebb így mondani – valamilyen formában megjeleníteni? Ez a megjelenítés – legyen akár profán, akár pedig művészi – szinte kizárólag meghökkentőnek, ijesztőnek, sőt visszataszítóknak mutatja, talán a zenei kifejezés az egyedüli kivétel. Nos, ennek ellentmondanak mind a szavai, mind pedig az, amit én most látni vélek. Vajon miért?

Nem foglalkozom ezekkel a megjelenítésekkel, de – gondolom – az élők önmagukból kiindulva látnak olyannak, amilyenek – mint mondja – ábrázolni szoktak. Vagyis olyannak, amilyenek halálfélelmükben önmagukat látják, vagy amilyenek ilyenkor látszanak, sőt amilyenek a halál utáni állapotukban láttatják magukat. Nem vagyok valós lény, így hát csak saját fantáziájukat, borzongásaikat, félelmüket vetíthetik ki rám, amikor formába akarnak önteni.

Igen, ez így lehet, hiszen szavainkban is így jelenik meg. Noha elképzelni sem tudjuk, milyen, ha megjelenik – s még kevésbé azt, milyen lehet az a valami más, ami megérintésünk után következhet. Talán épp itt van a félelem oka: Hogy mi jön – ha jön egyáltalán – a megérintésünk után.

Noha ez nem tartozik rám, magyarázta a halál, csak azok félnek, akik élnek. Akiket megérintettem, azok már nem félnek semmitől, hiszen nincs módjuk – vagy mondhatni: eszközük – a félelemre. Akik az élők oldalán itt maradnak, azok félnek, mert elveszítettek valakit, és látják őt már kívül az életen. És óhatatlanul fölmerül bennük, ez vajon mennyire hasonló ahhoz, amikor majd ők is ilyené válnak – de mondom, velük nekem nincs semmi dolgom. Aki nem fél tőlem életében, tudva, hogy az élet része vagyok, annak nem vagyok sem idegen, sem szörnyű.

Vannak mégis – ha szabad így kifejezni magam – homályos kérdések magával kapcsolatban, mondta az orvos. Olyan körülmények, amelyek megnehezítik a maga megértését. Már ha lehet egyáltalán valamiféle megértésről beszélni azzal kapcsolatban, ami – ahogyan mondja – a feladata.

És melyek azok a kérdések?, kérdezte – úgy tűnt, érdeklődve – a halál.

Itt van például az öngyilkosság. Nem kényszeríti-e ki az öngyilkos, hogy maga a „megfelelő” pillanatnál korábban jelenjen meg? Hiszen az itt maradók úgy vélhetik, az illető még élhetett volna – akár sokáig is.

Nem, engem nem lehet arra kényszeríteni, hogy csak úgy indokolatlanul, az élők kedvéért megjelenjek. Az öngyilkos nem énniattam hagyja el az életet látszólag idő előtt, hanem az élők miatt. Nem értem jön, hanem maguktól, az élőktől menekül. Maguk idézik elő a tettét, én ekkor is csak időben, a szükséges pillanatban érkezem. Vagy nem érkezem, ha – ahogy mondják – a tett sikertelen.

No és tömeges halál esetén? Háború, terror, tömeggyilkosság vagy akár csak bér-gyilkosság, baleset vagy bármi más – ahogy mondják – „nem természetes” halál alkal-mával? Ott mi a szerepe? Akkor sincs jelen az okok vagy indítékok között?

Ekkor is csak az élet megszüntetésének pillanatában vagyok jelen. Az okok vagy indítékok nem tartoznak rám, ezek ilyenkor is a maguk produktumai, az élőkéi. Gondolom, folytatta váratlanul, azt akarja megtudni, hogyan vagyok képes ilyenkor az idő-

vel gazdálkodni. Ez nem okoz nehézséget. Két halál között mindig van annyi idő – ha csak a pillanatnak egymilliomod része is –, hogy én az érintést megejtsem.

Az orvos most már makacs lett – ha már megadatott számára ez az alkalom, talán többet is kiszedhet beszélgetőtársából. És mi a szerepe a halvaszületésnél?, kérdezte.

Nincs ilyen szerep, hiszen ahol nem is volt élet, ott nekem semmi tennivalóm.

Hát abban van-e meghatározó szerepe, hogy meddig él és miképpen végzi az, aki már épp csak hogy él, vagyis aki a – néha igen hosszan tartó – kóma állapotába került?

Az öntudat hiánya nem azonos az élet hiányával, felelte a halál, mondván, hogy ő ilyen esetben még nincs jelen. Az „élőhalott” fogalma – vagy képe – szintén az élők találmánya. Ő pedig ebben nem partnere az élőknek, jegyezte meg – úgy tűnt, kissé szarkasztikusan.

De mégis – makacskodott az orvos –, milyen a viszonya a még éppen élőhöz akkor, amikor mi klinikai halálról beszélünk? Vagy megfordítva: Milyen a haldokló viszonya magához?

Énközttem és a felém közeledő között – aki életjelt már nem ad, de még él – nincs voltaképpen semmiféle kapcsolat. Nem én közelíték feléje, hanem ő – a még éppen élő – közelít énfelém. Olyan ez – hogy emberi példával éljek –, mint a beteljesületlen szerelem: Az ember érzi már a boldogság pillanatának közelségét, melegét – s hirtelen mégis elszáll, elérhetetlenné válik.

A halál bekövetkezte a boldogság pillanata?

Igen, a beteljesülésé.

No de hát mi örökös harcban állunk egymással – magyarázta az orvos –, mi maga ellen küzdünk, azért, hogy maga ne érinthesse meg azt, aki ránk bízta magát.

Nem, mondta a halál. Maguk nem ellenem harcolnak, hanem az élőkért – vagy az életért. Azért, hogy a már alig élő is még tovább éljen. Sokszor reménytelenül is – de hát ez a hivatásuk, ahogy mondják. Ellenem nem képesek tenni igazán semmit, hiszen nem tudhatják, mikor érkezem, legfőljebb talán sejtik. Én viszont nem lehetek magukra tekintettel, bármit tesznek is az élő ember már végképp megromlott gépezetében, hogy még működésben tartsák. Én nem harcolok maguk ellen, teszem, amit tennem kell a kellő pillanatban. Engem nem tudnak sem késleltetni, sem siettetni, nincs – hogy úgy mondjam – viszonyunk egymáshoz. Én mindig időben érkezem. Amit maguk erről – mármint a siettetésemről vagy késleltetésemről – összevitakoznak, ne haragudjon, de az, mondta kissé ironikus hangon, szamárság: az élők fantazmagóriája a halál „időszerűségéről”. Ráadásul ezt mindig a maguk különlegesnek mondott érdekei szerint csúrik-csavarják. Nekem ezekhez az érdekekhez, mint mondtam, semmi közöm. Az élők persze életük során – tőlem függetlenül – tehetnek ezt-azt azért, hogy önnön működésüket úgy szabályozzák, hogy az tartós legyen. Én ugyanis nem sietek megállítani ezt a működést idő előtt.

Az orvos most már fáradtnak érezte magát. Arra gondolt, hogyan is beszélgethetek, hiszen beszélgetőtársa nem valamiféle személy. Meg is kérdezte: Hogyan volt ez lehetséges – különösképp ilyen hosszan?

Ha majd eltűnök, rájön, hogy csak a gondolataiban voltam jelen, és ott társalogtunk csak. Ami pedig az idő hosszát jelenti, nos, az a maguk által pillanatnak nevezett időnek a kifejezhetetlen törtrésze volt csupán. De most már aludjon, doktor, pihennie kell!

Az orvos leemelte az arcáról a könyvet, becsukta, egy pillanatig eltűnődött azon, amit látni vélt, leoltotta a villanyt, és mély álomba zuhant.